

Zajímavá polenská výročí v roce 2004

1434 - Majitel polenského panství Hynek Ptáček z Pirkštejna se 30. května zúčastnil bitvy u Lipan na straně vítězů; po smrti Zikmunda byl jedním z nejvlivnějších českých kališnických politiků, vůdcem strany podobojí. (Milan Mysliveček, *Erbovník*, s. 94)

Čeněk z Ronova získal po bitvě u Lipan zpět svá panství Příbyslav a Ronov, do té doby v držení Jana Hertvíka Rušinovského, vůdce orebitů a následně sirotků; Příbyslav a Ronov prodány Hynku Ptáčkovi, který tak rozšířil polenské panství. (František Pojmon, *Polná*, s. 22)

1444 - Dne 20. srpna zemřel v Ratajích nejvyšší mincmistr a zemský soudce Hynek /též Hynce/ Ptáček z Pirkštejna /polenským měšťanům daroval odúmrtí, pro chudé a žáky lázeň/; poručníkem dětí H. Ptáčka a správcem panství se stal Jan Čabelický ze Soutic, přítel Jiříka z Poděbrad. (August Sedláček, *Hrady a zámky české*, s. 155)

1504 - Zemřel Jan Boček z Kunštátu, pochován ve farním kostele v Polné /již za jeho života však Polnou spravoval jeho syn Hynek/. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 10; František Pojmon, *Polná*, s. 31)

1584 - Dne 29. června vypukl oheň na hradě a celé jeho horní části shořely včetně krovů a nábytku; škoda byla odhadnuta na 6000 kop míšeňských grošů. (August Sedláček, *Hrady a zámky české*, s. 162)

Po požáru, který zničil obě poschodí, dal hrad opravit na své náklady Zachariáš z Hradce. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 12)

1594 - Do sporu o polenské panství mezi Kateřinou a Adamem z Hradce se vložil císař Rudolf II., který pověřil arcibiskupa Zbyňka neshody prošetřit a učinit narovnání /Adam roku 1589 vykázal Kateřinu za matkou Annou z Hradce do Slavonic a za Polnou nabízel odstupné ve výši 25 000 kop míšeňských, Kateřina pohnala Adama k soudu/; nejvyšší zemští úředníci zrušili závěť Zachariáše z Hradce, ale Adam byl povinen Kateřině vyplatit náhradu ve výši 100 tisíc kop míšeňských. (August Sedláček, *Hrady a zámky české*, s. 163)

První spolehlivější zmínka o polenské škole - v zachované vrchnostenské instrukci městu Polné zmíněny platy učitelů, výše školného, vliv děkana na výuku apod. (Bohuslav Hladík, *Stará polenská škola*, Jihlava 1965, s. 5)

1604 - Jan Žejdlic potvrdil na zámku v Polné starobylé stanovy bratrstva polenských literátů, zabývajících se duchovní hudbou a kostelním zpěvem při mších, kázáních, pohřbech apod., poskytováním útěchy nemocným a umírajícím, pohřbíváním...; /polenští literáti vedli od roku 1688 svou knihu - pamětnici - nyní uložena v archivu polenského muzea/. (Břetislav Rérych, *Polensko a Štocko*, s. 22; František Pojmon, *Polná*, s. 125-129)

1624 - Katolickým děkanem v Polné jmenován Jan Paschasius, působil zde 14 let. (Václav Němec, *Osudy lidí pod Peperkem*, s. 26)

V publikaci Daniela Meissnera (1585-1625) *Thesaurum Philo-Politici III. Pars*, vydané ve Frankfurtu n/Moh., byla na listu č. 39 otištěna mědirytina Polné autora F. Sebastianiana. (Bohuslav Hladík, *Nejstarší pohledy na Polnou z první poloviny 17. století*, s. 10)

Protestantské rodiny opustily Polnou, zůstalo po nich po dlouhou dobu několik domů opuštěných a neobydlených. (František Pojmon, *Polná*, s. 42)

1634 - V Polné se narodil Jiří Ignác Pospíchal (1634-1699), pozdější velmistr řádu křížovníků s červenou hvězdou v Praze. (*OSN*, XX. díl, Po-Q, s. 299)

1654 - V Polné žilo deset židovských rodin poplatných daní. (Jaroslav Klenovský, *Židovské město v Polné*, s. 3)

Pod polensko-přibyslavské panství náležela 2 města, 2 městečka a 48 obcí; evidováno bylo 1140 usedlostí. (Josef Konrád, *Příspěvek k pohledu na poddanská hospodářství regionu Přibyslavska po třicetileté válce*, *Polensko* č. 2/2000, s. 13)

Po třicetileté válce v Polné zaregistrováno jen 37 různých živností: 65 soukeníků, 17 přadláků vlny/přadlen/, 13 ševců, 13 řezníků, 8 kloboučníků, 8 tkalců, 7 krejčích, 6 kovářů, 4 poslové, 4 písaři, 4 nádeníci, 3 postřihači, 3 pekaři, 3 povozníci, 3 šrotýři, 2 bednáři, 2 mlynáři, 2 barvíři, purkrabí, polesný, lazebník, zvoník, šenkýř, mydlář, provazník, tesař, kožešník, zedník, truhlář, šmejdiř, valchář, šlotýř, kolář, hrnčíř, myslivec, punčochář a sklenář. (*Berní rula panství Polenského 1653-1656*)

Nákladem 200 zl. byl obnoven zpustlý rybník „...odedávna zvaný Nad Matouškovým mlýnem“, později nazýván Kněžský. (*Liber Memorabilium ven. dom. V. A. Czapek ab anno 1680*, s. 11)

1684 - Smlouvou ze 14. srpna se polenská vrchnost zavázala vystavět Židům synagogu, klenutou studnu a lázeňskou místnost; stavba synagogy byla dokončena již v listopadu. (Jaroslav Klenovský, *Židovské město v Polné*, s. 18 a 31)

Na přestavbu špitálské budovy a kostela sv. Anny byly vybírány příspěvky v Polné a okolí /kostel vybavili novými oltáři a novým štítem s obrazem sv. Anny z roku 1685 od polenského malíře Ludvíka Šrámka/. (Karel Turecký, *500 let Sozimovy nadace chudého špitálu v Polné*, s. 17-18; František Pojmon, *Polná*, s. 102)

Při děkanském chrámu Panny Marie postavena nová kostnice namísto dřívější malé. (*Liber Memorabilium ven. dom. V. A. Czapek ab anno 1680*, s. 48)

Podepsána smlouva, dle které žďárské panství odebíralo na polenském panství železnou rudu a Polná zpracovávala vápno ze žďárských vápenných lomů podle potřeby. (Václav Němec, *Osudy lidí pod Peperkem*, s. 14)

1694 - V domě U Zlaté hvězdy na hlavním /dnes Husově/ náměstí zřízen hostinec /přesně po 300 letech, v roce 1994 byl zrušen; pozn. autora/. (Břetislav Rérych, *Právo-várečné měšťanstvo v Polné*, s. 42)

Dne 2. září zemřel Jan, poustevník od sv. Kateřiny /údajně pobýval v přístavku u skalní stěny, vpravo od hřbitovni zdi/. (Ignác Spinar, *Památník školy polenské*, s. 16; dle záznamu v děkanské matrice)

Ferdinand Ditrichštejn přikoupil 17. července k polensko-přibyslavskému panství zemský statek Jitkov od Jeníka Zásadského z Gamsendorfu za 20 000 zl. (František Půža, *Kronika přibyslavská*, s. 79)

1704 - Stavba kostela Nanebevzetí Panny Marie pokročila, byla dokončena klenba a celý kostel byl prozatímně pokryt šindelem. (P. A. Haberlandt, *Pamětihodný záznam o novém polenském kostele*, s. 19)

1714 - Velké dešťové přívaly protrhly 31. července mnoho rybníků na panství žďárském a polenském /cit.: „...přišla hrozná a nenadálá voda, která na paměť lidskou nebyla...“/. (*Paměti kantora Jelínka v depoz. SOKA Havl. Brod*, ed. Ladislav Macek in: *Havlíč-kobrodsko* 15, s. 101)

1724 - V Polné žilo 52 židovských rodin, čítajících 305 členů. (Jaroslav Klenovský, *Židovské město v Polné*, s. 10)

1734 - Dne 15. dubna vyhořelo celé židovské město. (Jaroslav Klenovský, *Židovské město v Polné*, s. 5)

V obecní kuchyni /dům čp. 43/ na hlavním náměstí vypukl oheň, který se rozšířil až do židovského města; shořely domy v JV části náměstí s přilehlými dvory a téměř celé židovské město. (kolektiv autorů, *100 let požárního sboru v Polné*, s. 5)

Podle artykulů královského města Německého Brodu vznikly stanovy cechu zedníků, tesařů a kameníků v Polné; nejstarší známá protokolní kniha tohoto cechu je z roku 1764. (František Pojmon, *Polná*, s. 141)

Dne 22. srpna zemřel polenský rodák, prelát Jan Rivola (1649-1734), komendátor řádu křižovníků v Mostě, český spisovatel a jeden z prvních buditelů a zastánců slovenské vzájemnosti /některé prameny uvádějí rok úmrtí 1736/. (Břetislav Rěrych, *Rodáci a obyvatelé města Polné*, s. 13)

1744 - Dne 10. dubna hořelo v panském pivovaru a v zámku. (Bohuslav Hladík, *Lékárna „U černého orla“ v Polné*, Polná 1966, s. 6)

Zámecká sýpka, chlévy a zámek lehly 11. dubna popelem; od žhavého popela z hořících šindelů hořelo několik chalup a stodol až na Zápeklí. (Petr Florian, *Knih pamětihodných událostí*, s. 36)

1754 - Na základě patentu vydaného v roce 1753 byl proveden soupis obyvatelstva, v Čechách bylo napočteno 1 970 000 obyvatel, na Moravě a ve Slezsku 1 040 000 obyvatel /v Polné žilo 2800 obyvatel/. (Jaroslav Krejčíř a Stanislav Soják, *Dějiny české*, s. 61)

Povinnost duchovních správců odvést vikariátním úřadům soupis „všech duší od předešlého roku až do nejvyššího stáří“; v Polné napočítáno 5500 obyvatel, o 200 více než v Čáslavi a Německém Brodě /zřejmě jsou Petrem Florianem započítány i obce v okolí Polné, spadající pod farnost; pozn. autora/. (Petr Florian, *Knih pamětihodných událostí*, s. 52)

1764 - Zmínka o založení lékárny. (Bohuslav Hladík, *Lékárna „U Černého orla“ v Polné*, s. 5)

Na opakovanou žádost Nížkovských zřídit v obci samostatný farní úřad byl do Nížkova děkanským úřadem v Polné dosazen kaplan. (Petr Florian, *Kniha pamětihodných událostí*, s. 59)

1794 - Při požáru na hradě shořelo nejvyšší třetí poschodí a prostřední bylo velmi poškozeno, severní strana hradu pak byla jen provizorně zastřešena. (August Sedláček, *Hrady a zámky české*, s. 153)

Dne 8. května vypukl oheň v panském pivovaře a zachvátil i hrad, který pak již nebyl v původní podobě vystavěn, II. patro bylo odbouráno a z I. patra zřídili půdy. (kolektiv autorů, *100 let požárního sboru v Polné*, s. 5)

Dne 10. května vypukl oheň v panském pivovaře a v několika hodinách shořel pivovar, zámecké stáje, věže nad branami zámku a nakonec celý zámek. (Karel Turecký, *Požáry v Polné*, s. 4; dle Veleslavínova historického kalendáře)

Dle seznamu v soukenické knize sdružoval polenský cech 190 členů. (Jaroslava Hoffmannová, *Vystěhovalectví z Polné do Severní Ameriky...*, s. 13)

Krajský úřad v Čáslavi zřídil 19. dubna v Čáslavi, Kutné Hoře, Německém Brodě, Nových Dvorech u Kutné Hory, Polné a Želivi zvláštní trafiky, pověřené prodejem učebnic /v Polné zajišťoval prodej školních knih učitel Tomáš Nebesař/. (Josef Mádl, *Vývoj školy až do nastoupení vlády jeho veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.*, In: *Vývoj obecného školství v nynějším čáslavském školním okrese*, Čáslav 1898, s. 24-25)

V Polné žilo 3590 obyvatel. (Ivan Pfaff, *Obrozenská společnost na Vysočině*, s. 19)

1804 - Vyhořela panská kovárna /nacházela se pod hradem u rybníka Peklo, v místě, kde dnes stojí prodejna a sídlo firmy Rekostav; pozn. autora/. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 13)

Dne 13. dubna se v budově radnice sesulo troje klenutí a padající zdivo zranilo radního Josefa Růžičku a strážníka Bělohávků. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 14)

1814 - Lékárník Josef Sies ml. koupil na náměstí dům čp. 28 a přestěhoval sem lékárnu. (z rukopisných poznámek Břetislava Rérycha, sbírka J. Prchala)

Dne 4. června se v Polné narodil Antonín Pittner (1814-1897), vlastenec a buditel, v letech 1865-1888 starosta Polné, dlouholetý kronikář města. (podrobněji: Miluše Skočdoplová, *Antonín Pittner*, Polensko č. 3 a 4/1997 a 1/1998)

1824 - Radikální přestavba empírové radnice; průčelní zdi, cimbuří a věžičky byly odstraněny, uprostřed nové střechy postavena jedna větší věž. (Jiří Michálek, *Historie staré radnice 1479-1945*, s. 11)

1834 - Polenský malíř Karel Kasal vymaloval pro polenský kostel sv. Kateřiny 14 zastavení křížové cesty. (Václav Němec, *Osudy lidí pod Peperkem*, s. 42)

Střecha kostela sv. Kateřiny byla opravena, tašky byly nahrazeny šindelem. (Eliška Škarková, *Dobové doklady*, Polensko č. 1/1938, s. 15; František Pojmon, *Polná*, s. 88)

Petr Pokorný založil knihu: *Památnice rodinná, městská, též zemská, založená 1834 /dnes uložena v SOKA Jihlava/*. (MUDr. Karel Turecký, *Kostelníci, kantorů a zvoníci v polenských pamětech*, Polensko č. 2/2000, s. 8)

1844 - Dne 11. února pořádala Beseda v Polné svůj čtvrtý program v hostinci U Zlaté hvězdy pořadem národních písní - první český bál v Polné. (Ivan Pfaff, *Obrozenská společnost na Vysočině*, s. 40)

Při bourání severního křídla hradu bylo zničeno několik sálů, hradní kaple a renesanční sloupová galerie. (Zdeněk Jaroš, *Břetislav Rérych tvůrce polenského muzea*, s. 22)

Kámen ze zpuštělé severní části hradu byl rozvezen na zpevnění cest a silnic. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 12)

Zbořeno severní křídlo starého hradu s kaplí a arkádovou chodbou, z křídla zůstaly jen sklepy a množství kamenných fragmentů stavby - ostění oken, portálů, sloupy a pilíře - z 13. až 16. století, dnes tu a tam zazděné. (*Umělecké památky Čech, svazek III.*, s. 129)

Polenští řezníci přestali pást dobytek na panských strništích a vrchnosti přestali platit poplatky z masných krámů /od r. 1710 platili za masné krámy 161 zlatých ročně/. (Karel Turecký, *Privilegia řeznického cechu v Polné*, s. 15)

Matice česká udělila Antonínu Pittnerovi čestné členství za získání nových 200 členů. (Ivan Pfaff, *Antonín Pittner a česká obrozenecká společnost*, in: *Práce musea v Hradci Králové*, Havl. Brod 1964, s. 68)

Vypuštěn a zrušen Lázeňský rybník u zámku, pozemek byl pronajat na zahrady. (*Zajímavá polenská výročí v roce 1994*, Polenský zpravodaj č. 12/1994, s. 6)

1854 - Pod doručovací obvod pošty v Polné patřily obce Brzkov, Dobroutov, Dobronín, Hrbov, Janovice, Nové Dvory, Poděšín, Sirákov, Věžnička, Věžnice Dolní a Horní, Záborná a Ždírec. (Jan Prchal, *Z historie polenské pošty*, výstavní exponát, list č. 46)

Za opravu sousoší Nejsvětější Trojice bylo kamenickému mistrovi z Jihlavy Josefu Weignerovi zaplaceno 280 zlatých. (*Knjha pamatnj města Polny, djl druhy 1836-1914*, s. 74)

Dne 19. prosince zemřel děkan P. Matěj Sluga, c. k. dvorní kaplan, čestný kanovník v Mikulově, zakladatel Nadace pro chudé děti; funkci děkana vykonával jako administrátor do 1. března 1860, kdy byl již jmenován děkanem, P. Ignác Kunc. (Ignác Spinar, *První roční zpráva hlavní školy v Polné*, s. 10; *Knjha pamatnj města Polny, djl druhy 1836-1914*, s. 529)

Zemřel majitel panství František Josef Ditrichštejn a dědicem panství se stal kníže Josef Ditrichštejn (1798-1858), zakladatel Průmyslové jednoty české. (František Půža, *Kronika přibyslavská*, s. 109)

1864 - Dne 16. dubna se konaly volby do třicetičlenného obecního zastupitelstva, za purkmistra byl zvolen Emanuel Ráček. (*Knjha pamatnj města Polny, djl druhy 1836-1914*, s. 103)

Na pohořelé v Polné bylo v českých zemích vybráno během roku 50 270 zlatých. (archiv KZHP, *Účetní zpráva a děkování za příčinou darů laskavě poskytnutých nešťastným obyvatelům města Polné, požárem dne 4. srpna 1863 navštíveným*, vyd. Podporovací výbor v Polné 1864)

Pro potřeby městské správy zakoupila obec za 3850 zl. nově vystavěný dům čp. 36 na náměstí. /1 zl. měl kupní sílu zhruba odpovídající dnešním 180 korunám; pozn. autora/. (*Knjha pamatnj města Polny, djl druhy 1836-1914*, s. 102)

Firma tesaře Dominika Herzána z Třebíče dokončila 2. června opravu vyhořelého děkanského chrámu /bohoslužby byly po ohni v srpnu 1863 přeneseny do chrámu sv. Barbory, kde trvaly až do 24. prosince 1863/. (*Gedenkbuch der Dechantei in der Stadt Polná ab anno 1836*, zápis děkana Ignáce Kunce)

Byla založena Občanská záložna v Polné; první valná hromada se konala 16. října. (*Občanská záložna v Polné 1864-1934*, s. 7)

Ze zbytků starých zvonů, roztavených při velkém ohni, zhotovil jihlavský zvonář Hilzer nové zvony pro kostel NPM. (Břetislav Rérych, *Polná, průvodce...*, s. 28)

Zemřel Mauric Jan Ditrichštejn a významný šlechtický rod tak vymřel po meči; majitelka panství Polná-Přibyslav a Žďár Klotilda Ditrichštejnová, provdaná Clam-Gallasová, nejmladší dcera Josefa Ditrichštejna, přikoupila k pozemkům za 390 000 zlatých velkostatek Pohled. (František Půža, *Kronika přibyslavská*, s. 109)

1874 - Sbor dobrovolných hasičů z Polné se zúčastnil hašení velkého požáru v Sirákově, kde vyhořela skoro celá obec. (kolektiv autorů, *100 let požárního sboru v Polné*, s. 7)

Dne 20. února projednával Okresní soud v Polné úpadek První akciové strojní provazárny v Dobroníně a Polné způsobený neúměrnou režíí, která si vynucovala další úvěry. (Jaroslava Hoffmannová, *Vystěhovalectví z Polné do Severní Ameriky...*, s. 14)

Na kopci Kateřinov, kolem hřbitova s kostelem sv. Kateřiny, byl na jaře vysázen le-sopark a po zřizovateli, řediteli velkostatku Polná-Přibyslav p. Bruckovi, byl nazván „Bruckův sad“ /tento název se však neujal/. (František Pojmon, *Polná*, s. 81 a 89)

Kolem hlavního náměstí byly nákladem 2 330 zlatých poprvé vydlážděny chodníky z tesaných kamenných desek. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 6)

Rybníky Baba a Velký Plaček byly odbahněny. (*Knjha pamatnj města Polny, djl druhy 1836-1914*, s. 137)

V domě U Slovana byl založen Spolek hospodářský v Polné /potvrzen c.k. místodržitelstvím v Praze 12. prosince; spolek založil Antonín Pittner/. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 30)

Dne 20. května zemřel v Praze polenský rodák MUDr. Mikoláš Mikše (1799-1874), významný pražský lékař a porodník, ve 30. letech 19. století přednášel v pražském Klementinu, ale i po českém venkově, o prevenci a léčení cholery; přednášky vyšly tiskem; Mikoláš Mikše /také Miksche/ je otcem spisovatelky Anny Lauermannové-Mikschové, píšící pod pseudonymem Felix Téver. (Jiří Vacek, *Polenský rodák MUDr. Mikoláš Mikše*, *Polensko* č. 4/1999, s. 9-10)

Směrem od Ovčínu k věznické cestě byla postavena nová silnice a prastará cesta vedoucí Kleštěrem se přestala používat; náklady činily 844 zl. (*Zajímavá polenská výročí v roce 1994*, *Polenský zpravodaj* č. 12/1994, s. 6)

Po schválení obecním zastupitelstvem byly nákladem 600 zlatých vykopány dvě studny – na Hlavním /Husově/ náměstí a pod kostelem. (Milan Šup, *Teče voda, teče*, s. 11)

Soukromá jednotřídní židovská německá škola se stala veřejnou; pro nedostatek židovských dětí sem byly přijímány i české děti. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 36; Bohumil Černý, *Vražda v Polné*, s. 12)

Židé v Polné založili židovské pohřební bratrstvo /židovská víra nepřipouštěla přítomnost nebožtíka v domě, bratrstvo se o zesnulého staralo v márnici až do pohřbu; pozn. autora/. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 36)

Dne 1. července shořely v Janovicích u Polné domy čp. 10 a 12, statek čp. 16 a selská usedlost čp. 38; šíření ohně bylo zastaveno za pomoci polenských hasičů. (Stanislav Sobotka, *Janovice – 100. výročí nové školy*, s. 23)

Dne 30. srpna zemřel děkan P. František Dědek; na místo děkana byl pak jmenován 24. dubna 1875 P. Augustin Jelínek, farář z Krucemburku. (*Knjha pamatnj města Polny, djł druhy 1836-1914*, s. 138 a 139)

Polenský rodák Jakob Veisz /před 1820 - ?/, velkoobchodník s tabákem v Záhřebu, v roce 1872 povýšen rakouským císařem do šlechtického stavu „z Polné“, založil Nadaci J. Veisze pro chudé žáky v Polné. (*Knjha Památanj města Polny, djł druhý 1836-1914*, s. 527-529)

1884 - V měšťanském pivovaru byly vybudovány nákladem 3416 zl. prostorné sklepy. (Břetislav Rérych, *Právovárečné měšťanstvo v Polné*, s. 39)

Obecní zastupitelstvo rozhodlo věnovat poplatky z daní z piva a kořalky /z každého vytočeného litru piva byla daň 1 kr. a z 1 litru kořalky 4 kr./ na uhrazení dluhu ze stavby nové chlapecké školy. – U nové školy zřízena školní zahrada. (*Knjha pamatnj města Polny, djł druhy 1836-1914*, s. 174)

V březnu zrušeno Okresní hejtmanství a Polná byla začleněna do politického okresu německobrodského, hejtmanství bylo přeneseno do Královských Vinohrad, tehdy správně samostatných. (Jiří Vacek, *Polenští představitelé politické správy v období centralismu*, Polensko č. 2/1999, s. 3)

Dne 7. července byla slavnostně posvěcena Varhánkova opatrovna pro děti /Karel Varhánek založil při opatrovně Nadaci/. (*Knjha pamatnj města Polny, djł druhy 1836-1914*, s. 174)

Na začátku školního roku 1884/85 byla u Varhánkova ústavu založena nová školní zahrada. (Eva Kratochvílová, *Historie školy v Polné*, s. 43)

1894 - Dne 26. června založen v hostinci U Motyčků /dnes dům Filipenských na Husově náměstí/ rybářský spolek, předsedou se stal František Šic. (Václav Fišar, *100 let polenských rybářů*, Polenský zpravodaj č. 6/1994, s. 17)

Dvě poškozené sochy sv. Petra a sv. Pavla, stojící do té doby v síni děkanství, nechal P. František Pojmon opravit a umístit na dva pilíře u schodů do kostela. (*Knjha pamatnj města Polny, djł druhy 1836-1914*, s. 194)

Od 6. do 10. září uspořádal místní odbor národopisné výstavy v Polné ve třech třídách chlapecké školy výstavku předmětů sesbíraných pro národopisnou výstavu v Praze; během pěti dnů výstavku navštívilo na 2000 návštěvníků. (Zdeněk Jaroš, *Břetislav Rérych – tvůrce polenského muzea*, s. 16)

Oprava dolních částí střechy nad bočními loděmi chrámu NPM si vyžádala 2500 zl. (František Pojmon, *Polná*, s. 99)

Pseudogotická přestavba kostela sv. Anny podle projektu architekta R. Niklíčka byla dokončena celkovým nákladem 12 000 zlatých /pořízen i nový oltář; opraven byl také špitál/. (Jan Sedlák, *Polná*, s. 8; Karel Turecký, *500 let Sozimovy nadace...*, s. 25)

Na stavbu nové věže děkanského chrámu byla 11. listopadu vyhlášena veřejná sbírka. (František Pojmon, *Polná*, s. 101)

Svatojosefská jednota katolických jinochů a mužů začala hrát v domě U Culků a později v hostinci u Václava Vítka divadlo, režisérem byl až do roku 1914 František Šotola. (z poznámek listonoše Václava Vepřovského, z dobových plakátů a z poznámek v hasičské knize požárních hlídek zaznamenal Bohuslav Hladík)

Nový hřbitov u sv. Barbory byl ohrazen zdí. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 34)

Zásluhou děkana Františka Pojmona byla zřízena Kalvarie s kaplí Božího hrobu a třemi kamennými kříži. (A. B. Mák, *Město Polná*, s. 7)

1904 - Zahájena rekonstrukce měšťanského pivovaru. (Břetislav Rérych, *Polná, průvodce...*, s. 37)

V září byl na hrob Anežky Hružové umístěn pomník od sochaře Antonína Suchardy z Nové Paky. – Za rok 1904 vybráno na daních z tzv. „pivního krejcaru“ 6930 korun za vytočené pivo a 4389 korun za kořalku. – Základní ceny potravin v tomto roce: 1 kilo chleba - 20 haléřů, kopa vajec - 2 koruny, půl litru piva - 14 haléřů. – Obec zakoupila dům čp. 148 u Dolní brány pekaře Matouše Ohnsorga pro jeho demolici a následné rozšíření jihlavské silnice. (*Knjha pamatnj města Polny, djl druhy 1836-1914*, s. 211)

Nákladem 836 000 korun /80 000,- K uhradilo město, zbytek stát/ byla postavena lokální dráha a nádraží v Polné; železnici z Polné do Dobronína v délce 5,8 km postavila firma Samohrd z Roudnice. (Břetislav Rérych, *Polná, průvodce...*, s. 6)

Za účasti 150 významných hostů byl 17. listopadu zahájen provoz na trati Polná-Dobronín (železniční stanice Polná město – Polná-Štoky), postavené přičiněním starosty Rudolfa Sadila. (František Mach, *Stalo se před sto lety*, Polensko č. 1/1996, s. 21)

V Polné bylo již 12 výročních trhů, a to každý měsíc kromě září, v říjnu však dva. (*Pečirkův kalendář na rok 1904*)

Věž děkanského chrámu byla pokryta měděným plechem. (z poznámek Ludmily Vořmlelové)

TJ Sokol Polná oficiálně ustavila ženský odbor /dle poznámek náčelníka Sokola Aloise Ferry však ženy v polenském Sokole cvičily již od roku 1896/. (Miroslav Urbánek, *Kapitoly z dějin sokolského hnutí*, s. 25)

1914 - Okresní osvětový sbor sloučil část spolkových knihoven v Polné a v prostorách Měšťanské besedy U Slovana byla 1. listopadu otevřena první veřejná lidová Husova knihovna v Polné; knihovna vlastnila 1 145 svazků knih, prvním knihovníkem se stal Vilém Müller. (Gustav Vítek, *25 let Husovy knihovny v Polné*, Polná 1940, s. 2-3)

Obecní zastupitelstvo, složené ze zástupců staročeské, mladočeské, pokrokářské a lidově katolické strany bylo rozděleno na odbory: chudinský, hospodářský, policejní, veřejné práce a finanční. – Předsedou Místní školní rady byl starosta Jindřich Vole nec. – Obecnou školu v Polné navštěvovalo 320 žáků, měšťanskou 231. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 1, 2 a 4)

TJ Sokol Polná pořádala 26. dubna tělocvičnou akademii a 5. července dětské slavnosti s veřejným cvičením svých členů. (*Sokolská župa Havlíčkova*, Německý Brod 1936, s. 93)

Dne 19. července se konal 2. sjezd hasičské župy polenské v Poděšíně; župa vydala k té příležitosti pamětní hliníkovou medaili /Polenská župa byla založena v roce 1912/. (Zdeněk Jaroš, *Pamětní medaile*, Zpravodaj obce Poděšín č. 3/1999, s. 1)

Městské zastupitelstvo vydalo v červenci zákaz koupání bez plavek a odmítlo koupitovárny Matouš a Haneška na Horním městě za 40 000,- korun. – Dne 28. července byla vyhlášena mobilizace a z Polné odvedeno do války mnoho mladých mužů. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 4 a 6)

Na valné hromadě Spolku vojenských vysloužilců 29. července odsouhlasilo přítomných 79 členů přeměnu spolku na Občanský podpůrný spolek Jana Sezimy z Rochova v Polné; členové se usnesli věnovat 200 korun rodinám vojáků odvedených do války /26. listopadu 1914 byl spolek c.k. místodržitelstvím Království Českého pozastaven/. (archiv KZHP, fond Spolky, kluby, sdružení..., zakládací listina spolku a zápis z valné hromady)

Václav Pojmann prodal městu svůj dům čp. 74/75 pod Dolní bránou se dvorem, zahradou a polem za 5000,- K; deset místností zde bylo adaptováno na byty pro chudé. (*Knjha pamatnj města Polny, djl druhy 1836-1914*, s. 222)

V říjnu byl v budově školy zřízen válečný lazaret, nejdříve s padesáti, později se sedmdesáti lůžky. (Sonja Sázavská a Jan Prchal, *Tělocvičná jednota Sokol Polná, II. část*, Polsko č. 2/1996, s. 13)

Po příchodu prvních 130 válečných běženců - židů z Polska - do Polné byla 6. listopadu ustavena šestičlenná komise pro záležitost uprchlíků; uprchlíci byli ubytováni po domech v židovském městě, v sále U Slovana a u Macháčků ve skladišti; postupně přicházeli další a někteří odcházeli po krátkém pobytu ve městě do jiných míst. – V říjnu začaly první válečné rekvizice obilí. – V prosinci konána velká sbírka šatstva, tabáku, mýdla a potravin pro „vánoce vojáků v poli“. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 8, 10 a 11)

1924 - Náhla obleva způsobila 23. března velkou povodeň na tzv. „Pastvišti“ a pod Dolní bránou. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 212)

Dne 20. července uspořádala TJ Sokol Polná 1. okresní cvičení Župy Havlíckovy. (nápís na mosazném odznaku, vydaném k té příležitosti)

Sokolská župa Havlíckova uspořádala 17. srpna rozestavěný běh svých členů k Žižkově mohyle u Příbyslavi; III. běhu o délce 13 km směřovaného z polenského hradu se zúčastnilo 130 běžců. (*Sokolská župa Havlíckova*, s. 132)

Na letní pobyt přijelo do Polné 54 dětí z Vídně – z rodin rakouských Čechů, ubytovány byly po domech v Polné a okolních vesnicích. – V červenci byl založen místní odbor Klubu čs. turistů. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 216)

Pokračovaly práce na úpravách hradu /vyčištění kanalizace, zpevnění zdi nad Peckem, vyvedení odpadu, vymalování, zavedení elektřiny/. (Zdeněk Jaroš, *Břetislav Rérych – tvůrce polenského muzea*, s. 25)

Parní pila firmy Opršal zahájila svůj provoz v prostoru za vlakovým nádražím; firma dodávala stavební řezivo, truhlářská, hoblovaná a tvarovaná prkna, součástky na bedny, hoblované, klížené a poštovní bedničky a palivové dříví; v roce 1929 pilu převzal František Pátek. (Rudolf Radouš, *Průmysl a hospodářství Polska*, s. 4)

Při úpravách části starého hradu tzv. ratejny byla odkryta úzká střílna a schodiště do sklepů. (Břetislav Rérych, *Polná, průvodce...*, s. 13)

TJ Sokol Polná sdružovala 296 členů /154 mužů, 99 žen a 43 žáků/. (Sonja Sázavská a Jan Prchal, *Tělocvičná jednota Sokol Polná IV.*, Polensko č. 4/1996, s. 23)

O mrkvancové pouti v září bylo otevřeno v přízemí hradu muzeum - expozice staré školy, měšťanský pokoj, lapidárium a alchymie /zbytek muzejních exponátů byl dosud na kaplance/. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 218)

Hospodářské družstvo Sativa převzalo činnost Rolnického hospodářského družstva v Polné, založeného již v roce 1882. (Rudolf Radouš, *Průmysl a hospodářství Polska*, s. 105)

Živnostenská škola pokračovací zahájila v říjnu školní rok již s vyšším počtem žáků - 200 učňů a 25 učnic. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 219)

Dne 23. prosince byly děkanem Františkem Vítkem posvěceny nové zvony, ulité v dílně Bořil a Riss v Kuklenách u Hradce Králové a uhrazené z pravidelně konaných sbírek. (*Gedenkbuch der Dekantei in der Stadt Polná ab anno 1836*, zápis děkana Fr. Vítka)

1934 - V lednu byl obnoven zpěvácký spolek Čestmír, předsedou byl zvolen notář JUDr. Miroslav Schürer a jednatelem učitel Bohuslav Fišer. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 375)

Polná se stala členem Svazu soukromých elektráren. – Hospodářská komora, stejně jako rok předtím, neschválila rozpočet Polné pro nekrytý schodek. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 377)

Dne 12. května vypukl velký oheň ve strojárně Rudolfa Arona pod Dolní bránou, kde shořely střechy a krovy nad dílnou a obytným domem. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 378)

Výstava jednoho sta obrazů akademického malíře Karla Ludvíka Klusáčka a Jaroslava Rérycha v zámku byla otevřena u příležitosti oslav 40 let Národní jednoty pošumavské. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 380)

Na domě čp. 47 na Husově náměstí, kde v letech 1840-1842 žila Božena Němcová, byla 1. července slavnostně odhalena pamětní deska. (Zdeněk Jaroš, *Břetislav Rérych, tvůrce polenského muzea*, s. 13; nápis na stužce)

Zastupitelstvo povolilo 31. srpna opatřit domy významných polenských rodáků informačními tabulemi. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 382)

Občanská záložna v Polné uhradila náklady na vybudování chodníků i s úroky, celkem 59 179,- Kč. – Městský rozpočet dle pokynů zemského výboru byl upraven. – Dne 21. září shořel dům M. Neubauerové u Dolní brány. (*Pamětní kniha města Polné 1914-1934*, s. 382)

1944 - Dne 31. ledna došlo ke sloučení divadelního spolku Merkur s ochotnickým spolkem Jiří Poděbradský /Merkur v letech 1939-1943 sehrál 18 představení, za spolek účinkovalo 77 herců/. (Bohuslav Hladík, *180 let ochotnického divadla v Polné*, s. 34-35; z rozhovoru s Josefem Šturcem z Polné – audionahrávka ve sbírce J. Prchala)

Od počátku roku byly zvýšené hospodářské kontroly, hlídky kontrolovaly také osoby na komunikacích, nádražích a v dopravních prostředcích. – Po povinném odvodu vlny z angorských králíků nařízeny v květnu odvody hus a kachen, v červenci pak také ovoce, zejména jablek, hrušek, švestek a meruněk. (*Pamětní kniha města Polné 1935-1947*, s. 360-361 a 365)

Polenští muži a ženy ročníku 1924 byli v únoru v počtu 84 nasazeni na práce do Německa. (z dopisu L. S. bratrovi Karlu Skočdopolovi do Hradce Králové z 9. února 1944)

Dne 18. února havarovalo v Brzkově německé vojenské letadlo, letící od Polné; telegrafista a pozorovatel seskočili s padáky, letoun se zřítil na hospodářské budovy Musilova statku a zapálil je; oba piloti uhořeli. (*Havlíčkobrodsko v národním odboji*, s. 118)

Dne 27. března zemřel v Praze polenský rodák Evžen Vítek (1878-1944), v letech 1908-1938 přednosta kontrolní stanice semenářské v Praze, od roku 1920 člen České akademie technické; napsal řadu vědeckých studií z oboru fyziologie a biochemie rostlin. (Libuše Bockschneiderová, *Literární místopis Polné a okolí*, s. 81-82)

Pěvecký sbor Čestmír a městský orchestr pod vedením kapelníka Raina uspořádaly 30. dubna v Lidovém domě velkolepý koncert k výročí narození a úmrtí Bedřicha Smetany. (dobový plakát)

Na jaře bylo ukryto 98 beden s 15 000 sbírkovými předměty z muzea v klenutých místnostech hradu; exponáty tak byly zachráněny před poškozením při výbuchu dvou leteckých pum, které 9. května shodila letadla Rudé armády na nádvoří zámku. (*Havlíčkobrodsko v národním odboji*, s. 116)

Dne 27. srpna vyšla protektorátní vyhláška o totálním válečném nasazení. – Dne 8. září byl v Praze na Pankráci za opatření zbraně cizímu státnímu příslušníkovi popraven zlatník Antonín Aron, příslušník domovské obce v Polné. (*Pamětní kniha města Polné 1935-1947*, s. 370-371)

Soutěž v kopané dorostenců Horácké východočeské župy vyhráli, stejně jako v předchozím roce 1943, polenští fotbalisté, když ve finále porazili Herálec 15 : 0. (ze vzpomínek a zápisků brankáře Adolfa Šejstala)

V podzimních měsících se citelně projevil nedostatek zboží v obchodech, zejména potravin a uhlí, což způsobilo rozmach černého trhu a následných zvýšených kontrol. – V Lidovém domě v Jeronýmově ulici zřízeno vojenské skladiště. (*Pamětní kniha města Polné 1935-1947*, s. 376-377)

Dne 1. listopadu byla zabráná chlapecká škola pro válečné uprchlíky. (Zdeněk Jaroš, *Dějiny chlapecké školy*, s. 12)

Čtyřmotorový americký bombardér Liberátor havaroval 16. prosince nedaleko Polné ve směru na Nové Dvory; všech deset členů posádky vyskákalo nad Kamennou a Novými Dvory pomocí padáků, byli však zajati a odvezeni do Jihlavy. (Miroslav Votava, *Pád amerického bombardéru v roce 1944 u Polné*, Polensko č. 2/1998, s. 23-24)

Místní organizace Ochrana matek a dětí /dříve Okresní péče o mládež/ pečovala v Polné o 278 dětí z chudších rodin, organizovala pomoc zejména při ošacování a stravování. (*Pamětní kniha města Polné 1935-1947*, s. 446)

1954 - Veřejnou oslavu MDŽ v sále kina uspořádala Rada žen při MNV v Polné. – Vzpomínkový večer na Klementa Gottwalda a J. V. Stalina za povinné účasti žáků vyšších tříd základní školy se konal v kině. – Dne 10. dubna proběhl v Polné velký jarní úklid a sběr starého železa. – Koncem dubna probíhaly celý týden přípravy na velkolepé oslavy 1. Máje /výstavky, výzdoba alegorických vozů, oken a výloh, příprava transparentů.../. – Slavoj Polná uspořádal 8. května „Běh vítězství“. – Pionýrského sletu v Havlíčkově Brodě se z Polné zúčastnilo 130 pionýrů včetně peveckého kroužku. (*Pamětní kniha města Polné 1952-1962*, s. 112-117)

Dne 16. května proběhly v Polné komunální volby, občané volili vesměs manifestálně, jak žádala doba; kandidátka Národní fronty získala 93,6 % hlasů. – Na ustavující schůzi poslanců MNV byl zvolen předsedou Josef Forstner, do rady MNV Josef Piša, František Tobola, Rudolf Muzikář, Václav Šlechta, Josef Peřina, Josef Gryč, Stanislav Tonar a Marie Andělová; do Okresního národního výboru byli zvoleni za KSČ Kristina Krátká, Jindřich Vítek, Karel Grábner a za Čs. stranu lidovou Antonín Skočdopole. (*Pamětní kniha města Polné 1952-1962*, s. 118-123)

Pravděpodobně první televizor v Polné zkoušel od jara se střídavými úspěchy Ludvík Klusáček ml., zaměstnanec Tesly Praha. (Jaroslav Dajč, *Kniha událostí, výstřížků i historií vztahujících se k mému rodnému městu*, s. 44)

V Polné vzniklo Odborné učiliště pro obor hodinář a 15. září zahájilo vyučování. (*Tricet let budování Polné*, s. 25)

177 žáků základní školy bylo v září organizováno v Pionýru, tj. 30,7 % z celkového počtu polenských žáků. – V bývalém Varhánkově ústavu byl zřízen internát pro žáky zemědělské školy v Polné. – Bakalářský dům čp. 48 byl po celkové rekonstrukci předán do správy bytového sektoru. – Pod vedením cvičitelky Františky Stlukové probíhaly od září nácviky žáků na I. celostátní spartakiádu. – V listopadu byly zaznamenány nebyvalé fronty na maso. – Ve volbách do Národního shromáždění 28. listopadu

získal komunistický kandidát Jindřich Pešák 92 % hlasů. – Budovy bývalého měšťanského pivovaru předal MNV do správy Okresního komunálního podniku. (*Pamětní kniha města Polné 1952-1962*, s. 125, 131, 133, 141 a 144)

1964 - V domě čp. 77 v Poděbradově ulici byla 12. července otevřena stálá muzejní expozice staré školy z poloviny 19. století /byť učitele, 4. třída hlavní školy, 2 kabinety učebních pomůcek s exponáty od pol. 18. století a knihovna z let 1821-1881/. (Bohuslav Hladík, *Dvě polenské knihovny v době národního obrození*, s. 41; pozvánka)

Rekonstrukce místní telefonní sítě, zahájená roce 1963, byla dokončena nákladem 335 000 korun. – Na Kateřinově postavený televizní převaděč značně rozšířil a z kvalitnil příjem TV signálu a zvýšil na Polensku počet TV stanic; údržbu vysílače zajišťoval polenský občan Václav Marek. (Jan Prchal, *Z historie polenské pošty*, výstavní expozát, list č. 124)

Dne 19. prosince byl dřívější podnik Amylon /Horácké škrobárny/ převeden na obrový podnik Škrobárny, Havl. Brod; pod závod Polná, Nerudova ul. spadaly provozovny: dextrinka 311 - Nerudova ul., škrobárna 312 - Na Podhoře, škrobárensko-lihovarské kombináty Záborná 313 a provozovna Rantířov 314; v době kampaně zaměstnával polenský závod až 140 pracovníků, provozovna 311 Polná měla roční kapacitu zpracování brambor 12 000 tun. (Rudolf Radouš, *Škrobárenský průmysl v Polné – dodatky*, s. 1)

1974 - Dne 1. ledna bylo k JZD Vysočina přičleněno JZD Dobrouťov; družstvo mělo 398 členů, 314 stálých pracovníků a obhospodařovalo 1619 ha zemědělské půdy a 222 ha lesa; sídlo družstva bylo v roce 1978 přemístěno ze Záborné do Polné; předsedou družstva byl Filip Pejchal z Janovic. (Stanislav Sobotka, *Janovice s osadou Skrýšov*, s.19)

Koncem roku v Polné žilo 4350 obyvatel; nárůst způsobila výstavba panelových domů na Palackého ulici. (*Třicet let budování Polné*, s. 13)

V budovách na Varhánkově a Palackého ulici bylo zrušeno zemědělské školství /přemístěno do Jihlavy/ a vzniklo zde Střední odborné učiliště s obory mechanik a seřizovač oděvních a pletacích strojů, kožešník a tkadlena. (*Třicet let budování Polné*, s. 25)

Textilní závod Pleas vyrobil za celý rok zboží v hodnotě 50 100 000 korun; výrobky - bavlněné a polyamidové vesty, prošívané kabátky a kombinézy pro děti a bavlněné prádlo - se vyvážely do 30 států světa. (*Třicet let budování Polné*, s. 16)

Dne 1. října zemřel ve Slavkově polenský rodák Ing. Václav Sázavský (1896-1974), odborník v oboru cukrovarnictví; podle jeho patentu bylo postaveno přes 100 cukrovarnických zařízení u nás i v zahraničí. (*Zajímavá polenská výročí v roce 1994*, Polenský zpravodaj č. 12/1994, s. 6)

1984 - Místní organizace Českého svazu chovatelů - ZO chovatelů poštovních holubů uspořádala ve dnech 7. a 8. ledna v prostorách domu čp. 19 na Husově náměstí „Výstavu holubů – velkou cenu Polné“ /podobná výstava proběhla ještě ve dnech 25. a 26. února/. – V pořadu „Polenská lokálka“ koncertně vystoupil 12. ledna v sále U Slovana pro početné publikum Wabi Ryvola, autor řady trampských písniček. (Polenský kulturní zpravodaj, č. 1/1984, s. 3 a 5)

Základní organizace Svazarmu v Polné uspořádala 24. června na trati u Podleského mlýna „Krajský přebor v autokrosu“, za účasti jezdců z Jihomoravského, Severomoravského a Východočeského kraje. (Polenský kulturní zpravodaj, č. 6/1984, s. 4)

V rámci jubilejního X. ročníku celostátního dorosteneckého turnaje v kopané sehrála TJ Slavoj Polná dne 5. srpna atraktivní fotbalové utkání s oddílem Dukla Praha - stará garda; na závěr turnaje koncertovala dechová hudba Požárního sboru v Polné; turnaj během tří dnů navštívilo přes 1000 příznivců kopané. (Polenský kulturní zpravodaj, č. 8/1984, s. 8, č. 9/1984, s. 6)

Na koncert zpěvačky Marie Rottrové a skupiny Plameňáci, pořádaný v Kulturním domě v Brzkově, byly z Polné vypraveny čtyři autobusy; sál KD v Brzkově s kapacitou 700 míst byl beznadějně vyprodán /v 80. letech 20. století byla celá řada koncertů a kulturních pořadů našich předních umělců pro nevyhovující kulturní zařízení v Polné pořádána v Brzkově; přehled avizovaných kulturních akcí zde pořádaných je uveden v Polenském kulturním zpravodaji/. (Polenský kulturní zpravodaj, č. 8/1984, s. 3; z poznámek Jana Prchala)

Tradiční „Mrkvancová pout“ v Polné, konaná vždy druhou neděli v září, byla posunuta o týden a konala se z důvodu pořádání tzv. „mírových oslav“ v Jihlavě až 16. září; o pouti měli návštěvníci možnost shlédnout výstavy: „Exotického ptactva“ v domě čp. 19 na Husově náměstí, „Prodejní výstavu perníků“ v přízemí budovy MěstNV Polná a „Velkou výstavu jirín, gladiolů a růží“ v přísáli polenského zámku. (Polenský kulturní zpravodaj, č. 9/1984, s. 4-5)

Na festivalu dechových hudeb v Havlíčkově Brodě získala dechová hudba Požární ochrany z Polné největší úspěch u diváků; v říjnu převzal vedení polenské dechové hudby dirigent posádkové hudby Havlíčkův Brod kpt. Václav Palička; orchestr byl doplněn novými hudebníky a začal pravidelně zkoušet v budově zbrojnice požární ochrany v Polné. (*Bude mít Polná dechovku?*, Polenský kulturní zpravodaj, č. 11/1984, s. 14)

Brněnský architekt Jindřich Czernay vypracoval pro MěstNV v Polné podrobnou studii řešící památkové úpravy průčelních fasád domů a úpravy veřejných prostorů bývalého židovského města; architektonická studie nebyla bohužel využita. (Jaroslav Klenovský, *Židovské město v Polné*, s. 27)

Při pompézních oslavách „Měsíce československo-sovětského přátelství“ a 67. výročí VŘSR v Polné vystoupila v místním kině 21. října národní umělkyně, herečka Jiřina Švorcová a zasloužilý umělec, herec Jaroslav Moučka; dále proběhl festival sovětských filmů /vstupenky byly opět rozdány „nejlepším pracovníkům“ polenských závodů/, přehlídka filmů socialistických zemí pro děti a mládež, slavnostní zahájení „Měsíce ...“ s projevem zástupce OV KSČ a s internacionálou, kladení věnců, promítání filmů k VŘSR v kině, celoškolské shromáždění učňů SOU Polná k VŘSR, VIII. ročník přespolního běhu na počest VŘSR, 15. listopadu slavnostní večer se sólisty Národního divadla, „Posezení u samovaru“, klubový večer, dále výstavy: „Varšavská smlouva“ a „SSSR a VŘSR očima nejmenších“ /práce dětí mateřských škol v Polné/ a řada dalších kulturně politických akcí v duchu komunistických idejí. (Polenský kulturní zpravodaj, č. 11/1984, s. 2-5)

Ve věku 88 let zemřel v Praze 10. prosince polenský rodák ing. dr. Rudolf Gilbert (1896-1984), profesor na grafické škole v Praze, světově uznávaný soudní znalec v oboru filatelie a nejméně známá osobnost československé filatelie. (časopis Filatelie, č. 7/1985, s. 213; Jan Prchal, *Biografický slovník Polska*, s. 39)

Stavba budovy požární zbrojnice na Varhánkově ulici byla dokončena. (aktuální záznam KZHP)

1994 - Dne 28. ledna navštívil Základní školu v Polné ministr školství prof. Petr Piřha. (*Sto let dívčí školy*, s. 14)

Následkem vichřice, která se nad Polnou přehnala 28. ledna, spadl z věže kostela sv. Barbory rozměrný kříž s makovicí; ta byla 13. dubna slavnostně otevřena za účasti zástupců města, KZHP a historiků z Muzea Vysočiny; dobové doklady z roku 1952 nalezené v makovicí byly zhodnoceny, ošetřeny a spolu se současnými uloženy zpět do makovice. (archiv KZHP, *Kronika Polné 1990-1996*, s. 68)

Město Polná vlastnilo v katastr. územích Polná, Hrbov, Nové Dvory a Janovice celkem 93 ha lesů. (František Holcman, *Obecní lesy města Polné – rozhovor se správcem lesů p. Semerádem*, Polenský zpravodaj č. 2/1994, s. 10)

Dne 15. března navštívili členové Klubu za historickou Polnou Václav Fiřar a Jan Prchal v Kersku spisovatele Bohumila Hrabala, který jim zde poskytl rozhovor o svém pobytu v Polné v letech 1916-1919. (*Kronika Polné 1990-1996*, s. 66)

Dne 27. března schválilo městské zastupitelstvo bezplatný převod synagogy a rabinského domu čp. 541 na Karlově náměstí včetně stavebních pozemků do majetku Federace židovských obcí ČR. (*Usnesení z 19. zasedání MZ v Polné dne 27. 3. 1994*, Polenský zpravodaj č. 5/1994, s. 10)

Průtrž mračen s krupobitím způsobila 17. května na Polensku škody za 300 tisíc korun; bylo zatopeno několik sklepů a zničeny rozsáhlé porosty obilí a brambor, voda s bahnem zaplavila šatny zaměstnanců firmy Sapeli. (Jihlavské listy, 20. května 1994)

Městské zastupitelstvo schválilo 19. května na doporučení starosty Radima Janů výstavbu čistírny odpadních vod a kanalizačních sběračů s předpokládaným nákladem 100 miliónů korun; dodavatelem stavby se staly Vodohospodářské stavby spol. s r. o. Jihlava. (*Usnesení z 20. zasedání MZ v Polné dne 19. 5. 1994*, Polenský zpravodaj č. 7-8/1994, s. 8 a 10)

V domě čp. 46 na Husově náměstí byl 6. června otevřen obchodní dům Vala. (informace majitele obchodu Miroslava Valy)

Městský úřad vydal rozsahem a provedením první barevný plán města Polné v měřítku 1 : 7 500. (*Polná a okolí – plán města*, MÚ Polná 1994)

Střední odborné učiliště v Polné převzal 1. července, již jako státní učiliště, nový zřizovatel - Ministerstvo hospodářství ČR; v pěti učebních oborech /truhlář, hodinář, fotograf, švadlena a dámská krejčová/ se připravovalo celkem 313 žáků. (Jindřich Skořdopole, *SOU v Polné*, Polenský zpravodaj č. 10/1995, s. 4)

Městské kulturní středisko uspořádalo pod názvem „Czech Rock Block“ 13. srpna festival předních českých rockových skupin; soubor deseti koncertů na letní scéně

v Zámku zhlédlo 1500 návštěvníků. (*Czech rock block*, Polenský zpravodaj č. 6/1994, s. 30; výpověď účastníků)

Ve dnech 20. a 21. srpna proběhlo v Polné republikové setkání zástupců klubů Nezávislé památkové unie, připravené a pořádané Klubem Za historickou Polnou. (Jiří Klusáček, *Klub Za historickou Polnou*, Polensko č. 1/1996, s. 2)

Dne 1. září po privatizaci formou veřejné soutěže vznikl samostatný podnik TKZ spol. s r. o. (Jaroslava Hajnová, *Co možná nevíte o TKZ...*, s. 18)

Dne 9. září předalo město Polná zrekonstruované východní křídlo zámku do užívání Muzea Vysočiny. (Polenský zpravodaj č. 9/1994, s. 20)

Při konání „Mrkvancové pouti“ ve dnech 10. a 11. září se konaly oslavy 90 let provozu místní dráhy Dobronín - Polná; po oba dny jezdila na trati, prodloužené až do Jihlavy, motorová i parní lokomotiva s historickými vozy; turnusový provoz manipulačních vlaků využil velký počet cestujících. (Richard Cila, *Poslední osobní doprava*, in: *Polenská lokálka 1904-1999*, s. 17)

Dne 30. září zemřel Rudolf Radouš (1920-1994), sběratel pověstí, významný filatelista, ochotník, výtvarník a regionální historik. (*Kronika Polné 1990-1996*, s. 86, archiv KZHP)

Na Husově náměstí a části ul. Havlíčkovy položila firma Telecom kabelovody pro novou telefonní ústřednu Na Šancích; desetimiliónová investice a. s. Telecom přinesla do Polné nejmodernější telekomunikační zařízení - digitální automatickou telefonní ústřednu EWSD firmy Siemens s počáteční kapacitou 900 přípojek, s možností rozšíření na 2000 přípojek. (Ladislav Novák, *Nová telefonní ústředna v Polné*, Polenský zpravodaj č. 4/1994, s. 8-9)

V polenské mlékárně zvýšili výrobu především eidamských, uzených, pařených a bílých sýrů v solném nálevu na 1600 tun ročně /zpracování mléka - 50 000 litrů denně, výroba 7 druhů jogurtu - měsíčně téměř čtvrt miliónů kelímků/. (*Nejlepší přírodní konzerva je sýr*, Jihlava magazin č. 5/1997, s. 24; *Sýry z Polné pro arabský Ramadan*, Jihlava magazin č.3/1997, s. 27)

Ve dnech 18. a 19. listopadu proběhly v sedmi volebních okrscích v Polné komunální volby do městského zastupitelstva; 21 míst obsadily politické strany takto: ODA - 5, KSČM - 5, KDU-ČSL - 4, ODS - 4, koalice SPR-RSČ a SDČR - 1, nezávislí - 2, starostou byl zvolen Ing. Radim Janů. (Polenský zpravodaj č.12/1994, s. 3)

Lékařská péče ve zdravotním středisku rozšířena o specializované služby. - Proběhla úprava nádvoří v Zámku. - Zhotoven projekt na odbahnění rybníku Peklo. - Na Husově náměstí a v ulicích Varhánkově a Havlíčkově položeny nové chodníky. - Silnice v ulici Pod Kalvárií dostala nový povrch. (Polenský zpravodaj č. 11/1994, s. 14-15)

Nakladatelství Sefer v Praze vydalo knihu Jiřího Kovtuna *Tajuplná vražda - Případ Leopolda Hilsnera*. - Židovský hřbitov v Polné navštívilo v průběhu roku 450 turistů. - Členové KZHP provedli fotodokumentaci židovského hřbitova. (*Kronika Polné 1990-1996*, s. 100)

Poznámky k lokalizaci zaniklé osady Nížov

Jen velice výjimečně jsou zaniklé osady, zvláště ty, jež zanikly již ve středověku, snadno přesně lokalizovatelné. Slovu přesně je nutno rozumět tak, že dokážeme jednoznačně ukázat na místa bývalých sídelních objektů nebo alespoň, což je častější, na určitý prostor, v němž tyto sídelní objekty předpokládáme. Zpravidla příliš nepomohou ani zmínky v historických pramenech, které si všimají pouze vlastnických vztahů osady, případných soudních sporů atp. To je i případ zaniklé osady Nížov u Polné.

Povědomí o zaniklých středověkých osadách získáváme v zásadě ze tří druhů informací, značně různorodé a nesouměřitelné vypovídací hodnoty. První zahrnuje veškeré písemné zmínky o těchto osadách, dále je to tzv. místní tradice, předávající vzpomínku na zaniklé osídlení z generace na generaci, poslední pak pouhé pomístní jméno v krajině s vazbou na konkrétní lokalitu. Tou lokalitou může být jakákoliv polní či lesní trať, a to doslova kdekoliv, s vyloučením pouze těch sídelně nejextrémnějších poloh. Některá zaniklá osada může být vytažena z temnoty minulosti všemi třemi druhy informací, jiná jen některými.

Pro přesnou lokalizaci osady je využitelná v naprosté většině případů hlavně místní tradice napojená na výklad jména trati, které je nezřídka skutečným jménem osady. Existují však i situace, kdy se dochovalo evidentně jméno zaniklé osady ve jménu dnešní trati, avšak místní tradice o nějaké bývalé osadě již nic neví, byla zapomenuta. Tento stav je běžný u lesních tratí, velmi vzdálených od současných osad, ale není to podmínkou. Případ, že tradice dochovala povědomí o „nějakém“ bezejmenném osídlení, je poměrně vzácný.

V případě Nížova je možno pracovat se dvěma typy informací. S historickou zmínkou a pomístním jménem trati. Při hledání konkrétního místa je využitelné jen pomístní jméno, historická paměť v souvislosti s touto osadou zanikla. Alespoň pokud je mi známo.

Pomístní jméno Nížov (ať bylo psáno v minulosti jakkoliv) se v současnosti spojuje se dvěma lokalitami. Jedna je v těsné blízkosti křižovatky silnic Polná-Třebíč a Jihlava-Žďár, tedy nedaleko Lipiny. Je zachyceno i v současných mapách, například 1 : 25 000 a 1 : 100 000. Druhá je údajně v těsné blízkosti Zhoře, přibližně jeden kilometr na severozápad od centra obce, a dověděl jsem se o ní od vlastivědného pracovníka těžby obce.¹⁾ Vzdálenost obou lokalit jsou necelé dva kilometry.

Pokud bychom posuzovali relativní vhodnost či nevhodnost daných míst pro možné středověké osídlení z hlediska přístupu k vodě, jsou obě místa srovnatelná. To u křižovatky leží u vydatné pramenné pánve, ze které vytéká potůček a dnes se v této pánvi dokonce nachází studna pro místní vodovod. Lokalita u Zhoře je na soutoku většího a menšího potoka. Obě leží poblíž pozemní komunikace, která již i ve středověku musela propojovat Jihlavu se Žďárem jako dnes a leží u ní severněji osada podobného jména, totiž Nížkov, ve které došlo k prvnímu pokusu o založení kláštera v tomto prostoru Vysočiny,²⁾ kterýžto pokus předcházela vzniku cisterciáckého kláštera ve Žďáře nad Sázavou. Jména Nížov a Nížkov mají s určitostí z etymologického hlediska stejný základ od nějakého staročeského osobního jména. Podobně jako třeba Nížkovice nedaleko Vyškova na Moravě. Nevyjadřují tedy polohu osady v krajině-osada nízko položená (je míněná lokalita Nížov u Zhoře, Nížov u křižovatky je naopak víceméně na kopci). V nižších polohách u vodoteči jsou v okolí položeny naprosto všechny osady.

Přestože byl učiněn pokus o povrchový sběr na lokalitě u Zhoře, prostý nález několika značně rozptýlených skutečně středověkých (jejich vyhodnocení může být někdy dosti složité) střepů ještě nedokazuje existenci osady. Při troše péle se dají objevit poblíž naprosté většiny našich osad na plužinách ve středověku obdělávaných. Dostaly se tam prostým způsobem při hnojení polí, kdy hnojště samozřejmě sloužila i jako skládky veškerého odpadu, včetně rozbitých nádob. Známe to všichni ještě z nedávné minulosti. Skutečným důkazem při sběru na zemědělsky obdělávané půdě by mohla být pouze zjevná koncentrace většího množství středověké keramiky na malé ploše, což by nepřímou ukázalo i na polohu jednotlivých domů. Pokud je mi známo, nic podobného se při sběru nezjistilo.

Pomístní jména, zachycená v nejrůznějších mapách, byla a jsou do těchto map zapsána či natištěna za různých okolností a dob. Nejpřesněji asi tyto popisky určují polohu zachycené lokality na nejstarších skutečných katastrálních mapách, v našich zemích se jedná o tereziánský a josefínský katastr. V té době plnila tato jména bezesbytku rozlišovací roli v rámci katastrů jednotlivých osad. Ani pro toto období si však nemůžeme být naprosto jisti, že do katastrálních map byla zapsána všechna jména tratí, jež se v té době v daném katastru používala. Na rozdíl od tvůrců prvních katastrálních plánů, kteří museli být nutně ve styku s obyvateli jednotlivých osad od kterých získávali základní informace, pozdější mapy různých měřítek zpravidla vznikaly přepisem z map starších. Stále je zde hovořeno o zápise pomístních jmen. Lze si představit, že snahou pozdějších kartografů bylo umístit zápis jména do téže polohy jako na

originále, ale je otázkou, zda se jim to vždy podařilo. Zvláště v situacích, kdy jména byla začleňována do map různých měřítek. Někdy k posunu zápisu jména muselo docházet i v rámci prosté grafické úpravy mapy či z potřeby jasné čitelnosti mapy v případě výskytu více zápisů těsně vedle sebe. Z vlastní zkušenosti vím, že v rámci možností jsou pomístní jména umísťována na nových mapách poměrně přesně, srovnáme-li je se zápisy na nejstarších katastrálních mapách. Na základních mapách 1 : 10 000 jsou polohy umístění zápisu téměř totožné, u měřítka 1 : 25 000 může docházet k posunům pouhých několika málo set metrů-přeneseno do konkrétní krajiny. U měřítka 1 : 50 000 a zvláště 1 : 100 000 může být chyba i kolem kilometru a více v konkrétní krajině. Zvláště u jmen s větším množstvím písmen. U těchto měřítek již nejsme schopni určit konkrétní trať, zápis jména prakticky pouze informuje o jeho výskytu v daném prostoru. Může jít o prostor až několika kilometrů čtverečních.

Přes úskalí, které sebou nese umísťování zápisů v mapách, při hledání zaniklé sídelní lokality jsem se pokusil vyjít z umístění jména Nížov na mapě 1 : 25 000. Je těsně vedle výše zmíněné křižovatky u Lipiny, přesněji na polní trati západně od ní. Jelikož je však na tomto místě návrší s okolním terénem jež komplikuje přístup k vodnímu zdroji v pramenné pánvi, bylo nutno hledat polohu sídelně vhodnější, jež by současně vyhovovala i „toleranci“ při možném nepřesném umístění zápisu jména v mapě. Nejvhodnější se jevila mírně skloněná terasa na západním okraji pánve, vzdálená od návrší zhruba půl kilometru. Okraj terasy je vzdálen ode dna pánve (se současnou studnou) pouhých několik desítek metrů svahu s přijatelným sklonem.

Místo je dnes zalesněné a absence mezních pásů plužiny naznačuje, že zde nikdy nebyla pole. Zalesnění brání povrchovému sběru na této lokalitě, na druhé straně je terén patrně netknut orbou, která by zničila pozůstatky po možné zaniklé osadě. Již při prvním ohledání byl na okraji lesa zachycen relikt opuštěné cesty, paralelní se současnou lesní cestou. Na rozdíl od ní však končí asi po sto padesáti metrech, zatímco současná lesní cesta pokračuje dále do nitra lesa. Tento poznatek je zásadní a vyjadřuje jedině. Relikt cesty plnil jinou funkci než cesta současná. Pokud by šlo o běžnou těžební cestu, musel by se úvozek vzhledem ke sklonu terénu prohlubovat i níže po svahu, dokonce jeho hloubka by musela být mnohem větší než v dochovaném úseku. Takové jsou zákonitosti vlivu vodní eroze na zemní rýhy komunikačního původu a dají se běžně ověřit kdekoliv v podobném terénu. Ukončení opuštěného úvozku na dolním konci znamená patrně nějakou proměnu pohybu, který tento úvozek využíval. Zjednodušeně řečeno, za tímto ukončením asi docházelo

k rozptýlení tohoto pohybu. Můžeme si třeba představit, že v tomto místě byl vstup do blíže nespecifikovatelného hrazeného prostoru, kde se aktéři tohoto pohybu (lidé, zvířata, snad i nějaké dopravní prostředky) vydávali k různým místům tohoto prostoru. Nejde o žádnou spekulaci, stejné to bylo ještě nedávno na našich vesnicích. Na selských dvorech s nezpevněným povrchem žádné úvozy nebyly (v rámci hospodářských aktivit se zde chodilo a jezdilo zpravidla „křížem krážem“), před vraty dvorů, kde měl terén alespoň minimální sklon, obvykle nějaký vyježděný úvozek byl. Třeba i minimální.

Po objevu reliktu cesty došlo pak k intenzivnímu průzkumu jeho okolí v okruhu několika set metrů. Nakonec se ukázalo, že měl svůj význam. Pouhých několik desítek metrů od dolního ukončení úvozu je ve východním směru silně zvlněný terén. Tyto zemní tvary jsou nepochybně antropogenního původu. Na okraji rovnější části terasy nad pramennou pánví je zřetelně uměle odkopaná terasa, vyrovnávající sklon zde poměrně mírného svahu. Její délka je dvě, snad necelé tři desítky metrů, šířka něco kolem čtyř metrů. Přesněji se to nedá určit, neboť i zde je patrný vliv vodní eroze, kterou provází drobné sesuvy a naopak zanášení snížených poloh. Na severním okraji terasy je sotva znatelná vyvýšenina, která by mohla být pozůstatkem menšího zříceného objektu, ale také čímkoliv jiným. Terasa není s největší pravděpodobností opuštěným milířiskem, na to je příliš dlouhá a příliš úzká a dá se předpokládat, že by k němu směřovala nějaká cesta, zprostředkovávající odvoz dřevěného uhlí. Milířiska mají také zpravidla tvar velkých (milíře se musely v průběhu pálení pohodlně obcházet za účelem neustálého omazávání povrchu milíře hlinou) půlkruhových až kruhových teras, protože samotné milíře se stavěly na kruhových půdorysech.

Objev antropogenních zemních tvarů v lese nad pramennou pánví poblíž v mapě označené trati Nížov není zatím důkaz, že se jedná o zaniklou středověkou osadu téhož jména. Nejprve je nutno přistoupit alespoň k minimálnímu archeologickému průzkumu, který je v lesním terénu vždy obtížný. Objev například nějakých zlomků keramiky těsně u stromů, kde půdu vyzdvihnou kořeny, je věcí velkého štěstí. Spíše asi půjde o drobné mělké sondy, které odhrnou lesní hrabanku a odhalí vlastní povrch terénu. Případně proniknou i níže. Přítomnost profesionálního archeologa by byla při tomto průzkumu žádoucí.

Pokud by se prokázalo, že toto místo bylo skutečně ve středověku osídleno, příkláněl bych se při lokalizaci Nížova spíše k této poloze, než někde blízko Zhoře. A to ze dvou důvodů:

1) Místo je komunikačně významné, jde o křížení důležitých regionálních spojů této části Vysočiny. V době automobilové dopravy to tak nemusí být pocíťováno, pro středověkého pocestného či formana však mohlo toto křížení představovat nezanedbatelný orientační bod krajiny. Na podobném nedalekém křížení cest Jihlava-Žďár a Měřín-Polná vzniklo rovněž osídlení (není důležité v které době), jednoznačně i ve svém jménu reflektující dopravu na cestách. Je zde řeč o osadě Stáj.

2) Struktura venkovského osídlení Vysočiny vytváří v průměru určitou hustotu sídel, která sice může v závislosti na reliéfu krajiny a velikosti osad mírně kolísat, ale v zásadě je poměrně konstantní. Důvod tohoto stavu je poměrně jednoduchý, každé venkovské osídlení potřebovalo kolem sebe jistý prostor polí, pastvin, luk a lesů, které byly nutné k přežití obyvatel dané osady. Z tohoto důvodu se mi jeví možný Nížov u Zhoře „příliš blízko“ Zhoře. Musel by asi ležet na samé hranici svého katastru a polohu Zhoře by vzhledem k jejímu katastru činil dosti asymetrickou. Předpokládáme-li, že osídlování Vysočiny probíhalo způsobem postupného zahušťování struktury sídel, musel by být k lokaci dvou osad velice blízko sebe nějaký závažný důvod. Zatím si tento důvod v krajině s relativním dostatkem prostoru neumím představit. Poloha možného Nížova u křižovatky naopak dosti přesně zapadá do obvyklé struktury sídel tohoto prostoru. Vcelku nepatrnou osadu Lipina, která je asi jeden kilometr od křižovatky, tudíž poměrně blízko druhé možné lokalitě, kde by mohl stávat Nížov, nelze srovnávat s daleko významnější Zhoří, která byla centrem malé feudální državy s kostelem a tvrzí. Navíc fakt, že historická komunikace od Třebíče protíná přímo středem osadu Lipina, nepřímou naznačuje, že tato osada není typickou osadou kolonizační a mohla tedy vzniknout kdykoliv později právě jen kolem této cesty a v závislosti na ní (třeba až po zániku předpokládaného nedalekého Nížova). Na rozdíl od Zhoře, která typickou raně kolonizační osadou byla už ze svého jména. Ze tří hlavních kolonizačních místních jmen tj. Zhoř, Žďár a Lhota se Zhoře považují za nejstarší, neboť jsou zpravidla nejbliže starým sídelním územím. Zde toto staré sídelní území patrně suplovalo staré osídlení v prostoru Polné a směr na Zhoř asi představuje jednu z prvních fází kolonizace vlastního Polenska.

Tato poznámka lokalizaci Nížova definitivně neřeší. Pouze upozorňuje na některé historické a jiné souvislosti a zejména na ověřitelný fakt přítomnosti reliktvů lidské přítomnosti v lese u křižovatky silnic v blízkosti Lipiny.

Poznámky

1) Informaci sdělil pan Jindřich Coufal

2) Viz *Cronica domus sarensis*, Krajské nakladatelství Brno, 1964

K článku Dušana Cendelína *Poznámky o lokalizaci zaniklé osady Nížov*

Počátkem dubna letošního roku mě navštívil Dušan Cendelín. Přijel ze sousední obce Rybné, kde zjišťoval povědomí u některých občanů o tom, zda zde v blízkosti kdysi nestál opevněný kostel – prý zděný. Když nezískal žádnou hodnověrnou zprávu, poslal ho pan Homolka informovat se v této věci ke zhořskému kronikáři – tedy za mnou. Ujistil jsem ho v této záležitosti, že jde asi o nepodloženou zprávu (pověst), neboť obě obce – Rybné i Jamné – od svého založení náležely farností do Zhoře, kde byl farní kostel, písemně připomínaný již v roce 1339. Je proto možné, že jde v pověsti o záměnu malé dřevěné kapličky, která stávala v polích mezi jmenovanými obcemi na čtyřech dřevěných stojkách a uprostřed střechy vztyčený kříž. Ten prý sloužil k odvrácení bouřek a krupobití, když se s ním otáčelo proti těmto přicházejícím pohromám.... Když byl v roce 1705 v Jamném postaven zděný kostel Nalezení sv. kříže na místě zde stojící dřevěné kaple, onen památný kříž z polní kapličky byl instalován na hlavním oltáři a kaple v polích zrušena ...

Dále se pan Cendelín zajímal o lokalizaci pomístního jména „Šance“ (Schance). Při odchodu se jen letmo zmínil o pomístním jménu místní trati Nížov – zaniklé to středověké osadě. Na dvou současných mapách (měř. 1: 25 000 a 1: 100 000) mi ukazoval popis tohoto jména zde umístěný u křižovatky silnic Jihlava – Žďár a Měřín – Polná. Vyjádřil jsem silné pochybnosti o tom, že v této lokalitě u křižovatky na kopci a bez vodního zdroje bylo někdy nějaké středověké osídlení zakládáno. S tímto konstatováním jsem se s panem Cendelínem rozloučil... Za několik dní jsem obdržel disketu s jeho článkem *Poznámky k lokalizaci zaniklé osady Nížov*.

K tomu se chci podrobněji vyjádřit.

V případě Nížova je možno pracovat s těmito informacemi:

ad 1) Historická paměť o této osadě byla a je dosud obdivuhodná. Již jako mladý student jsem rád slýchal vyprávění starého zhořského „písmáka“ Bedřicha Vavery (1896-1978) o kdysi zaniklé osadě Nizová (Nížov), která prý stávala i s mlýnem podél Zhořského potoka směrem

k Dobroutovu v místech dnešní trati „Na dolním Nížově“. Patřila prý „zhořským pánům“ na zdejší tvrzi. Jemu prý to v dětství vyprávěl děda. I když jsem v té době neměl ještě žádné informace z historických písemných pramenů, přijal jsem toto povědomí starých lidí jako dávno skutečnost.

ad 2) Nejstarší písemná zmínka o této osadě je z roku 1481, kdy Jan Klusáček ze Zhoře postupuje zhořskou tvrz s příslušenstvím Janovi z Vranova k rudoleckému panství. V té době byla asi ves, zde jmenovaná jako Nizov, ještě zřejmě osídlena. Další zpráva je z roku 1522. Tehdy Václav z Ludanic, hejtman moravského markrabství, zapsal zboží a dědictví nezletilých sirotků po Janu z Vranova sousednímu Václavu Chroustenskému z Malovar (v té době držitel Bohdalova) a sice kromě Rudolce, Chroustova, Kyjova, Arnolce, Nadějova, části Zhoře se dvorem i pusté vsi Němkyni, Blažkov a u Zhoře pustou Nizovou s mlýnem a mlýništěm. V tomto roce zde nazývaná ves Nizová byla již pustá.¹⁾ Co bylo příčinou zániku nevíme. Zůstává zde jen pomístní název polní tratě Nížov, v některých mapách i Dolní Nížov. To se však v současnosti neshoduje se dvěma různými lokalitami, které popisuje Dušan Cendelín. Odvolává se na současné mapy, kde je název lokality Nížov uváděn v těsné blízkosti křižovatky Polná-Třebíč a Jihlava-Žďár. Na své pochůzce pak nachází vydatnou pramennou pánev, ze které vytéká potůček a je zde dokonce i studna... (nedávno vybudovaná jako posilující zdroj pro vodovod obce Jamné). Lze však lehce dokázat, že ona lokalita s pramennou pánví vždy náležela k majetkům jamenského panství včetně větší části zde blízké osady Lipina (i s blízkým lesem stejného názvu).

Rovněž historickou hranici katastru Zhoře a Jamného v těchto místech určuje silnice od křižovatky směrem na Polnou a nynější lesní porost je dodnes od nepaměti pomístně nazýván jako Panský les. Tedy u této „vydatné pramenné pánve“ nemohla vzniknout osada s mlýnem, která by náležela pod správu zhořské tvrze. Bylo to vždy území sousedního jamenského panství.²⁾ Ani z hlediska přístupu k vodě nejsou tedy obě místa srovnatelná. Zabývat se touto alternativou dále není třeba, neboť jde o zavádějící řešení.

A ještě poznámku k pomístnímu jménu zachycenému na starších i současných mapách. Je pravda, že na mnoha mapách vydaných ze-

jména v nedávné době je popis tratě Nízov uveden u jmenované křižovatky silnic. Mám za to, že nejpřesnější polohu lokality zachycují mapy nejstarší. Vlastním originál Katastrální mapy Zhoře pořízené v roce 1835 (vůbec první mapa katastru), jako součást Parcelního protokolu (Grundparzellen Protocoll der Geimende Zhorz), která je zaměřena ve starých plošných mírách v dnešním přepočtu 1:2880, a na které jsou mj. i popisky zachycující poměrně přesnou polohu pomístních jmen. Je téměř jisté, že při zpracování popisu zhořského katastru v té době zde podepsaní němečtí geometři Anton Calvas, Loeschner a Schuster čerpali z místních informací. Jeden název místní polní trati je zde uveden jako **Nizow**; je na parcele č. 309, která leží u soutoku Zhořského potoka s nejmenovaným potůčkem v lokalitě, kde v roce 2002 zahájili členové Klubu za historickou Polnou Jan Prchal a František Mach první povrchový sběr keramických střepů. Předběžný archeologický průzkum by mohl posílit domněnku o existenci středověkého osídlení právě v těchto místech. Rovněž tak i zde zakreslená polní cesta, která vedla hlubokým úvozem od Zhoře do těchto míst, a kterou si pamatují. V padesátých letech byla při scelování pozemků zrušena....

Druhé místo předpokládaného osídlení v této lokalitě bylo dříve označováno o několik desítek metrů blíže ke Zhoři na parcele č. 374, rovněž při Zhořském potoku a u dříve zrušeného velkého rybníka. Majitel této parcely a selského gruntu čp. 26 (dříve bývalá rychta) Jan Vomela (1902-1979) zde asi ve 30. letech minulého století budoval rozsáhlý polní sklep na zimní uložení brambor. Při jeho stavbě zde odkrýval kamenné základy někdejších staveb. Na základě těchto poznatků i mě později upozorňoval na tato místa, kde prý vesnice Nizová stávala. Dlouhou dobu jsem sdílel tuto informaci v přesvědčení, že místo zaniklé osady je právě zde. Když jsem však nedávno obdržel od potomků bývalého starosty obce originál Katastrální mapy z roku 1835 zjistil jsem, že na uvedené parcele jsou zakresleny dva domky (stav. parc. č. 57 a 56), které sloužily během 19. století jako nájemní pro rodiny nádeníků uvedeného selského gruntu. Po jejich zrušení pak v těchto místech zůstaly asi tyto kamenné základy. Obdobné domky byly postaveny po okraji vesnice u mnoha selských gruntů.

Z výše uvedených důvodů je velice pravděpodobné, že místo zaniklé osady Nizov bylo v oblasti kolem nynějšího Zhořského potoka. Dle písemné zprávy byl zde jakýsi mlýn, který jistě stál na nejnižším toku

tohoto potoka (pro množství vody) v prostoru katastru, do kterého se od jeho prameniště (les Včelinec) vlévalo dalších pět místních vodotečí včetně potoka Chmelského. Osada s mlýnem tedy nemohla být dříve založena na nějakém prameništi.

Rovněž argumentace, že tato osada by byla „příliš blízko Zhoře“ neobstojí. Patřila do majetku zhořské tvrze a porovnání vzdáleností předpokládaného místa u Zhořského potoka a Nadějova – v té době rovněž v majetku tvrze – je téměř stejná a měří něco málo přes jeden km.

Místo u křižovatky silnic Jihlava-Žďár a Měřín-Polná nebylo v dřívějších dobách „komunikačně významné“. Hlavní spojení Jihlava-Žďár probíhalo přes Polnou, kudy ještě počátkem 19. století projížděla jízdní pošta. V posledních letech byla dokonce odkloněna od Stáje a z Polné na Žďár projížděla přes Rudolec.

Rovněž jsem na pochybách, že jména osad Nízov a Nížkov (na bývalém polenském panství) mají z etymologického hlediska stejný základ od nějakého staročeského osobního jména. Žďárský kronikář Jindřich (*Cronica domus Sarensis*) ve své latinsky psané veršované kronice vypráví mj. o nezdařeném založení kláštera v místě zvaném „Mnyscow“ – což později historici uvádějí jako místo zde založeného kostela sv. Mikuláše skupinou mnichů – Mníškov. Název Nizov (uváděný i Nizová) svoji koncovkou by mohl naznačovat základ názvu od osobního jména (rovněž Nadějov po opatu Nadějovi 1160, ale např. i Arnolec – založený prý opatem Arnoldem ve 13. století). Toto vysvětlení však nemusí vždy platit. Majitelé zhořské tvrze tohoto jména nejsou známí. Jde asi opravdu o název od nejniže položené lokality při Zhořském potoku a na okraji malé zhořské feudální državy. Rovněž tak byla ve stejné vzdálenosti od centra panství (tvrze) obec Nadějov... Určení lokality zaniklé středověké osady Nízov do prostoru silniční křižovatky za Panským lesem je tedy z mnoha hledisek nepravděpodobná.

Poznámky

- 1) Dr. Ladislav Hosák, *Historický místopis země Moravskoslezské*
- 2) Jindřich Coufal, *Jamenské panství* (rukopis).

„Bahenní“ Věžnice po roce 1945

Na jaře roku 2003 vydaly obce sdružené v Mikroregionu Polensko publikaci pod názvem *Vítejte u nás*. Na stránkách propagační brožury se jednotlivé obce prezentovaly nejen informacemi z historie a současnosti, ale také obrazovými přílohami. Textovou část týkající se Věžnice (tzv. Bahenní) bych rád doplnil prostřednictvím sborníku Polensko v tomto článku. Svůj příspěvek jsem zaměřil především na budování obce a zlepšení životního prostředí místních obyvatel po roce 1945.

Konec druhé světové války v květnu 1945 nám mladým vtiskl krédo „vše lepší a spravedlivější pro život člověka - již nikdy žádnou válku“. Začali jsme usilovat o obnovu hospodářství našeho lidově demokratického státu. Naše pracovní nadšení se samozřejmě znatelně promítlo i v obci, řízené zvolenými představiteli Místního národního výboru. Dříve měla naše obec až 300 obyvatel, počet se však po válce ustálil na 150.

Naše obec byla vždy známá jako Bahenní Věžnice. A skutečně, i ty naše cesty přímo ve vsi byly hodně blátivé. Majitel usedlosti čp. 7, hospodář Zejda, předpokládal postavit ve dvoře chlév pro dobytek. Terén bylo třeba urovnat, neb tam byl břeh. Materiálem zvaným slepenec, což je písčito-hlinitá zemina s kamenem, jsme vyrovnávali cesty v obci, hlavně cestu od čp. 43, kolem školy směrem na Bukovce, která byla v nejhorším stavu. Tak jsme postupně zpevnili téměř všechny cesty, až bláto v obci zmizelo a vcelku dobrý stav místních komunikací vydržel až do doby prvního asfaltování. Toto vše jsme dělali zdarma.

Přišel rok 1947, rok velkého sucha. Nastal hlavně problém s pitnou vodou. Kritickou situaci v obci zachraňovala Fialova studánka u čp. 47. V tom roce tam chodila celá ves pro pitnou vodu. Pro dobytek se využívala voda z obecního rybníka. Tehdy byl ještě dostatečně hluboký, bahnem nezanesený. Vzniklá situace však přiměla MNV uvažovat o zřízení obecního vodovodu. Záhy byly nalezeny dostatečné prameny nade vsí, východním směrem, v katastru obce Řehořov. Ještě ten rok byly vykopány tři studně hluboké 3,5 m. Studně pak byly zajištěny proti možnému sesuvu půdy. Další práce byly, bohužel, pro politické neshody zastaveny. Nastala doba partajničení a rozešťování lidí.

V době příprav obecních voleb roku 1954 jsem byl vyzván, abych jako mladý občan kandidoval na člena MNV. Souhlasil jsem pod podmínkou, že prioritou obce bude vybudování vodovodního řádu. To se nám skutečně podařilo, vodovod byl dokončen v roce 1959. Byl vybudován rezervoár, do něhož byly napojeny samospádem dvě studně. Později, při výstavbě dálnice, byla

jedna ze studní zrušena. Na základě toho byly posléze provedeny dva vrty, kde již bylo nutné zprovoznit čerpadlo; tím došlo i ke zvýšení nákladů. Musím ještě dodat, že vodovod byl vybudován v akci „Z“, za účasti téměř všech občanů. Na jeho rozvodu se velmi podílelo tehdy menšinové JZD, které bylo ve Věžnici založeno v roce 1955 a např. již v roce 1959 uvedlo do provozu nový kravín pro 108 kusů dobytka. Na výstavbu vodovodu byla stanovena taxa 1,50 Kč na hodinu. Téměř veškeré práce byly vykonány ručně. Hlavní vodovodní řad měl délku 3200 m, z toho pouze 350 m bylo provedeno bagrem za finanční účasti zemědělského družstva.

Zavedení vodovodu umožnilo občanům vybudovat nové sociální zařízení. V každé domácnosti se brzy používal splachovací záchod a koupelna nebo sprcha; byly budovány septiky. Byla to první zásadní etapa zkulturnění života v celé obci. Na to navazovalo v letech 1960 až 1965 v akci „Z“ vybudování kanalizace, odvedení dešťové vody do vodního toku a zrušení příkopů a stružek. Tak se zásadním způsobem zlepšilo životní prostředí v obci.

Problémem v naší vesnici byl obchod. V domku čp. 11 u Zámků byl soukromý obchod zrušen. Prodej potravin a základního spotřebního zboží zavedlo družstvo Jednota v domě čp. 62. Ta však byla později zrušena a do obce dojížděla pojízdná prodejna. Pak se nějaký čas prodávalo v garáži čp. 60. Počátkem roku 1970 byla postavena nová prodejna Jednoty. Vybuďoval ji MNV za spoluúčasti občanů. Provoz obchodu převzala Jednota Třešť, která vybavila interiér a prodejnu zprovoznila; slouží dodnes.

Uprostřed návsi byl obecní rybník, později již hodně zanesený bahnem. Při každé větší bouřce se rybník roztekl a voda zatápěla stavení v dolní části obce. Dalším problémem bylo vyrovnání silnic pro zajištění bezpečnosti provozu. Naši dědové a otcové se s problémem trápili, ale v jejich době nebylo dostatek vůle a prostředků neutěšený stav změnit. Bohužel, ani v době, kdy jsem na MNV působil, se nám dlouho nedařilo komunikace v obci zásadním způsobem opravit a vodní tok zregulovat. V roce 1975 jsem požádal MNV, aby mě pověřil zajištěním projektové dokumentace na celkovou úpravu obce a vodního toku. Přesto, že šlo o akci pro obec velmi potřebnou, rozhodnost pléna MNV nebyla jednoznačná. Z jedenácti členů hlasovalo pro úpravu obce šest, pět bylo proti. Rozhodl tedy jeden hlas z těch rozumných. Začaly intenzivní přípravy. Meliorační družstvo v Jihlavě dodalo projekt ing. Josefa Jakubce. Po volbách na podzim 1976 nastala změna ve vedení MNV ve Věžnici. Po několika jednáních na ONV v Jihlavě nám byla stavba nakonec povolena. Pracovalo se od září 1977 až do roku 1980. Většinu práce odvedli občané svépomocí v tzv. akci „Z“. Náročná akce byla dokončena v termínu. Výsledkem našeho úsilí byla nová náhradní vodní nádrž ze Zámkového rybníka, regulace vodního toku přes celou obec, vybudování hlavní vodní nádrže o rozměrech 45x25 m, dále parková úprava na návsi včetně výsadby okrasné zeleně. V roce

1982 provedla Okresní správa silnic opravu komunikací, a tím se zásadně změnil celkový vzhled naší obce.

V roce 1981 byly zahájeny přípravné práce na výstavbu sportovního zařízení u hřiště, které zde bylo vybudováno v roce 1954. Jednalo se o kabiny sportovců, dále prodloužení hřiště na kopanou, vybudování volejbalového hřiště, tenisového kurtu, běžecké dráhy, doskočiště a parkoviště. Vše bylo dokončeno v roce 1984. Fotbalové hřiště a kabiny slouží svému účelu. Ostatní části pro sportování však nejsou využívány. Při stavbě byla totiž běžecká dráha i hřiště vyznačeny zahradními obrubníky, což je pro sportování velmi nebezpečné. Od doby, kdy zde došlo k úrazu - zlomení nohy - se zde sport neprovozuje a prostory zarůstají trávou. Takové věci se stávají, když se buduje bez rozmyslu, a když si lidé nedají poradit. Náš sportovní areál je na podívání pěkný, ale to nestačí. Odstranění obrubníků z prostoru je jediné řešení jak bezpečně zprovoznit areál pro účely, ke kterým byl vybudován.

V roce 1986 byla zahájena přestavba budovy bývalé základní školy na víceúčelové zařízení. Je zde umístěna Místní lidová knihovna, sklad Civilní obrany (dnes sklad na občerstvení), kancelář Obecního úřadu, místnost na občerstvení v barovém stylu, používaná při společenských akcích, dále sociální zařízení a společenský sál, který je využíván pro potřeby TJ Věžnice (soutěže stolního tenisu). Vše slouží pro kulturní a společenské vyžití našich občanů.

V roce 1985 byla provedena rekonstrukce obecního vodovodu v obci a následně opraveny místní komunikace asfaltovou drtí.

Zajištění dobrých životních podmínek pro obyvatele Věžnice se pozitivně promítlo také ve statistických údajích. Byl zaznamenán mírný nárůst v počtu obyvatel. V místě bylo od roku 1976 postaveno 12 nových rodinných domků, u řady stavení a domků byly provedeny přístavby a stavební úpravy. Mladí zůstávají věrní vesnici.

Velká pozornost byla věnována v posledních letech výsadbě a údržbě zeleně, která pomáhá zvýraznit pěkný vzhled obce. Většina finančních prostředků byla vynaložena tak, aby co nejvíce přispěla ke prospěchu, spokojenosti a dobrému pocitu všech občanů Věžnice.

V současnosti se občas stává, že někteří škodolibí občané vše pozitivní znevažují. Jindy zazní i kritika oprávněná. Jako v případě stavby tzv. Milénia. Na pohled jistě pozoruhodná budova je lidově nazývána „hladovou zdí“; spotřebovala mnoho finančních prostředků z fondu „Vesnice roku 1998“. Parková zeleň v místě, kde stojí, musela být zlikvidována. Jistě byla možnost využít získané finance smysluplněji – pro potřeby občanů. Na jedné straně se s prostředky plýtvá, jinde se jich nedostává - jako například na protihlukové stěny podél dálnice, která vede přes naši obec...